

Skąły w ruchu. Badania nad petroglifami Oazy Dachla w kontekście ścieżek, dróg i mobilności

Badania nad sztuką naskalną z każdą dekadą stają się coraz chętniej podejmowane w różnych rejonach świata. Choć Egipt kojarzyć się może przede wszystkim z monumentalnymi zabytkami z czasów faraonów, to jednak stanowi on również olbrzymi rezerwuuar niezwykle zróżnicowanej sztuki naskalnej. Niniejszy projekt obejmuje badaniami jeden z największych kompleksów z petroglifami w tej części świata – Oazę Dachla, leżącą na Pustyni Zachodniej.

Choć sztuka naskalna Dachli znana jest od przeszło stu lat i przedsięwzięto w niej już niejedną wyprawę badawczą, to wciąż kryje ona wiele tajemnic. Proponowany projekt podejmuje więc badania nad petroglifami odnalezionymi już wcześniej w centralnej części Oazy Dachla. Poprzednie badania na tym obszarze przyniosły nie tylko wiele nowych odkryć, ale znacznie wzbogaciły naszą wiedzę o znajdującej się tam sztuce naskalnej. Stało się jasne, że tworzona była ona przez kilka tysięcy lat na stosunkowo małej przestrzeni, a kolejni mieszkańcy Oazy wielokrotnie „odkrywali” wiele z tych petroglifów, tworząc przy tym nowe obrazy i inskrypcje. Najnowsze badania mają jednak znaleźć odpowiedzi na pytania dotyczące powodów, dla których ludzie w ogóle wybierali się na obszar Oazy Centralnej. Głównym założeniem projektu jest hipoteza, iż dachlijska sztuka naskalna, niezależnie od czasów, w których powstawała, była zawsze powiązana z ludzkim ruchem i mobilnością. Odwołujemy się więc do tzw. *archeologii ruchu* – zespołu teorii, które pozwolą nam spojrzeć na zjawisko tworzenia petroglifów w odmienny sposób.

Nasz projekt będzie zatem badał tworzenie i doświadczanie sztuki naskalnej przez ludzi, którzy są w *ruchu*. Oznacza to badania nad pradziejowymi społecznościami łowców-zbieraczy, którzy wykonywali rytmy naskalne, prowadząc swe życie w ramach cyklicznych wędrówek po pustyni. Naszym celem będzie próba odpowiedzi, jak powinniśmy rozumieć tworzoną przez nich sztukę naskalną w odniesieniu do ich ciągłego przemieszczania się. Liczne znaleziska faraonów i greckorzymskiej sztuki naskalnej również będziemy analizować w perspektywie ruchu. Podejmiemy badania nad pozostałościami ścieżek i szlaków, które przebiegały w starożytności przez obszar Oazy Centralnej. Będziemy chcieli wyjaśnić, w jakich okolicznościach petroglify te powstawały i w jakich relacjach pozostawali z nimi podróżujący tamtędy ludzie. Część rytów naskalnych powstawała być może dlatego, że ich wykonanie mogło znacząco wpłynąć na samą podróż, choćby dzięki wstawiennictwu bogów, których wizerunki również odnajdujemy na skalnych ścianach Dachli. W czasach po okresie rzymskim obszar ten nadal był przemierzany przez wędrowców, w tym pierwszych chrześcijan, a później beduinów. Wszyscy oni pozostawili po sobie petroglify i inskrypcje, które będziemy analizować w ramach projektu. Wreszcie, podejmiemy także badania nad bardzo współczesnymi zjawiskami, takimi jak niszczenie sztuki naskalnej przez rabusiów i przeobrażenia krajobrazów w wyniku postępującego rozwoju infrastruktury. Uważamy, że sztuka naskalna jako element dzisiejszych krajobrazów Dachli nadal jest dostrzegana i rozumiana na różne sposoby. Chcemy tę dynamikę zbadać i wpłynąć na lepszą ochronę petroglifów w przyszłości.

Badania terenowe wiązać się będą z tworzeniem nowoczesnej dokumentacji. W tym celu wykorzystamy różne techniki fotograficzne, jak fotogrametria i RTI. Dzięki specjalistycznemu oprogramowaniu będziemy mogli wygenerować modele dwu- i trójwymiarowe pojedynczych petroglifów, paneli i całych stanowisk. Stworzymy wirualne ścieżki, dzięki którym będzie można później „podróżować” po Oazie nawet w niej nie będąc. Panoramy o wysokiej rozdzielczości również dadzą możliwość eksplorowania poszczególnych stanowisk bez odchodzenia od komputera. Wszystkie te narzędzia będą służyły pracom interpretacyjnym, ale pomogą nam również w upowszechnianiu wyników badań i pozwolą doświadczyć dachlijskiej sztuki naskalnej szerokiemu gronu odbiorców, zarówno poprzez wystawy muzealne, jak i dzięki specjalnym stronom internetowym.

Podjęcie badań nad sztuką naskalną Dachli jest niezwykle istotne. Są to unikatowe zabytki, które mogą „powiedzieć” nam niezwykle dużo o przeszłych społecznościami. Choć nie są łatwe do interpretacji, to jednak próby takie należy podejmować. Dzięki temu badania sztuki naskalnej będą mogły zostać wykorzystane przez specjalistów z innych dziedzin archeologii Egiptu. Badania te są ważne również dlatego, że petroglify w Oazie z każdym dniem są coraz bardziej zagrożone, a wiele zdążyło już zniknąć w ciągu kilku ostatnich lat. Być może to ostatni moment na udokumentowanie tego wyjątkowego dziedzictwa należącego do nas wszystkich.